

Forspillet til tragedien — —

Forts. fra side 2.

I grunnen er det ikke noe å si på denne post, omgjerdet av vilkår som den var. Men der kom fra nå av til makt og verdighet i venstre noen nye menn som i de kommende desennier skulle prege utviklingen i partiet, mellom andre Paal Berg. Og så opplever vi at det fra nå av bærer fort nedover med forsvarsviljen i det partiet som en gang hadde tallet menn som Georg Stang, Henrik Angell og Holtfodt i sin midte.

Innstillingen fra Forsvarskommisjonen i spørsmålet avrustning er datert 9. desember 1921, samme år som arbeiderpartiet hadde gjort knefall for moskvatesene. Flertallet i kommisjonen — formannen plus seks andre medlemmer — tok avgjort stilling mot avrustning, «før Folkenes Forbund har vunnet i styrke, og før også andre nasjoner går til nedrustning». Rettet mot de nedbrytende krefter i vårt land sa flertallet:

«Med sin åpenlyse godkjennelse av borgerkrigen som et nødvendig og fullt forsvarlig middel i klassekampen om samfunnsmakten har de kommunistiske arbeiderpartier søtt seg selv utenfor fredsarbeidet.»

Mindretallet i kommisjonen — tre sosialister — mente at tiden nå var inne til fullstendig avvikling av det militære forsvar, og for så vidt var de i samsvar med sine kommunistiske brødre i arbeiderpartiet (som ikke hadde noen representant i kommisjonen). Men de hevdet også at «vepnet kamp mellom borgere av forskjellige klasser innen samme nasjon vil for de fleste stå som enda mere avskyelig enn vepnet kamp mellom nasjoner eller grupper av nasjoner», og det var jo en tale arbeiderpartiet og Moskva midt imot.

Et medlem, en arbeiderdemokrat, valgte sitt standunkt sån omtrent mitt imellom flertallet og mindretallet.

Da kommisjonen så i sine senere innstillinger kom til framlegg om ny forsvarsordning, foreslo flertallet dyptgripende endringer og i samband med det ganske sterke nedskjæring, som kom til å danne utgangspunkt for de framlegg om hær- og forsvarsordninger i 1926—1933 vi kommer til siden.

To år og åtte måneder var det norske arbeiderpartiet tjoret til moskvatesene. Noen idyll var det så visst ikke. Tesene oste av en tøylesløs maktbrynde, og for så vidt passet de læreguttene her til lands. Men de innholdt dessuten dikta om at overstyret skulle ligge i Moskva, også når det gjaldt indre parti-affærer i de underliggende land, og det var verre å døye for våre hjemlige diktatorspirer.

Herrene i Moskva krevde lydighet av sin avdeling i Norge

og la seg opp i stort og smått. Ikke fikk lederne her holde landsmøte når de ville, ikke fikk de ekskludere folk etter eget tykke, og der ble stadig strammet inn på tjoret. På kominternes kongress i Moskva høsten 1922 var en rekke indre saker i det norske arbeiderparti på tapetet, og der ble øvd en nærgående kritikk som hadde adresse ikke minst til Tranmæl.

Så var det også noe som het likvidering, og augurene her hjemme følte seg truet. Tranmæl fikk representantskapet i Kristiania arbeiderparti til å vedta en prinsipp-uttalelse, det senere såkalte Kristiania-forslaget, som tok avstand fra «den tiltagende tendens til å samle makten på et fåtall hender», og ellers holdt fram at «Internasjonalen bør ikke gripe inn i lokale spørsmål.»

Dette forslag delte arbeiderpartiet i to grupper: for eller mot all makt til Moskva. På partiets landsmøte i februar 1923 gikk stridens bølger høyt men det kom ikke til noen utløsning, de to grupper var for jamsterke da.

Så ble holdt et ekstra landsmøte i november samme år. Her ble det fra eksekutivkomiteen i den kommunistiske internasjonale lagt fram et hyrdebrev som i grunnen var et klart ultimatum Med 169 mot 103 stemmer ble dette ultimatum forkastet.

Med dette var partiet sprenget. Mindretallet forlot møtet og laget sin egen avdeling under Moskva, Norges kommunistiske parti. Formann i dette ble Sverre Støstad.

Nå må en ikke tro at de menn som utgjorde flertallet, og som nå konsoliderte arbeiderpartiet, var mindre hissige på revolusjon og diktatur enn de utskutte. Det hele oppstyret var nærmest et maktspørsmål. Da mindretallet hadde forlatt møtet, skyndte flertallet seg med å vedta en paragraf i partiets lover som skulle avskjære enhver tvil om formålet. Den lyder slik:

Det norske arbeiderparti har til formål å føre arbeidernes klassekamp fram til det kommunistiske samfunn gjennom proletariats diktatur.

Og for riktig tydelig å markere at det konsoliderte arbeiderparti var minst likeså revolusjonært som moskvakommunistene, dømte de sin ungdomsorganisasjon: Venstrekommunistisk ungdomsfylking, — mindre kunne ikke gjøre det.

Skilnaden mellom de to stridende kommunistiske partier var ellers ikke større enn at driftige medlemmer med næringsvett lett og elegant hoppet over fra det ene partiet til det andre, når f. eks. en direktørjobb for kinomatografene vinket, eller når valg vinden i hans distrikt tegnet til å snu.

Boken:

Patriotisme og Landssvik

H.radvokat, dr. juris Smedal vil fra før krigen være kjent for sitt uegennyttige, mangeårige arbeid til vern om nasjonale interesser i de arktiske områder. Hans nye bok: «Patriotisme og Landssvik», er etter manges skjønn den mest verdifulle publikasjon som hittil er kommet fra de fordømte leir.

Bokens første del er utdrag av en dagbok fra okkupasjonsårene, det første bidrag til belysning av disse års historie fra en vitenskapelig trenet tilskuer, som uten forutinntatte synspunkter tilhørte en annen gruppe nordmenn enn de som hittil i bokform har erindret. Det mest verdifulle blir allikevel annen del, der Smedal inngående behandler landssvikoppgjørets rettslige og moralske grunnlag — strengt vitenskapelig, men ofte med en befriende fin ironi. Dr. Smedal påviser at størsteparten av NS-medlemmene var gått inn i partiet fordi de så dette som en nødvendighet for i tilfelle av tysk seier å redde norsk selvstendighet. De sympatiserte såvisst ikke med det som idag kalles «Nazismens ånd» og forble forankret i rettsstatens prinsipper.

Dette hovedmotivet til masseinnmeldelsene høsten 1940 er av rettsoppgjørets jurister og propagandister søkt skoggerledd bort. Det er av største viktighet at dette patriotiske hovedmotiv nå blir tatt frem fra glemselens mørkeloft.

Dr. Smedals behandling av problemene er vitenskapelig nøktern, og samtidig klar. Boken er så lettlest at den med samme utbytte vil kunne leses både av Olava og en juridisk professor. Den ligger på et så høyt plan at den vil være av like stor interesse for en sannhetssøkende jøssing som en tidligere NS-mann.

FÅ Deres venner innen b e g g e leire til å lese den.

Bestill boken hos «8. Mai».

Tap av levebrød —

(Forts. fra 6. side)

telsen gjennom påvirkning av forbryteren eller som advarsel til likesinnede, synes den form for straff som det her gjelder, å være fornuftig. Den er mer hjerteløs enn en straff behøver å være, idet den plaserer individet i rekkene blant de fri mennesker, men fratrukker det muligheten for å gjeninntre i en stilling som svarer til den han fylte før forbrytelsen. Fornuftsmessig synes straffen å være urimelig, idet den øker individets vanskeligheter ved å holde seg forbrytelsen fra livet, mens all straffs mål burde være å hjelpe forbryteren til å leve et godt og virksomt liv i samfunnets midte.

Jeg kan selvfølgelig ikke i denne artikkel gå inn på å utvikle mål og midler mot straff. Men for enhver human tenkemåte må det være likefram frastøtende å se noe som i den grad synes å bygge på gjengjeldelses- og hevningprinsippet som en reaksjon av denne art, hvor man fratrukker en

Umenneskelig behandling

Forts. fra side 1.

vedport på Grini med nye fanger.

En av de som var med på Ilebu fra første dag av — og således på nært hold fikk studere hjemmefrontens måte å behandle enge landsmenn på, har sendt oss følgende lille beretning:

«I mai 1945 ble jeg på Ilebu vitne til hvordan noen hjemmefrontkarer, som hadde vært på Akers Sykehus og hentet fem frontkjempere opptrådte. De fleste av frontkjemperne hadde ny-amputerte armer eller ben. Den ene av frontkjemperne og som nettopp hadde fått den ene armen amputert, hadde jernkorset av første klasse og en hel del andre utmerkelse på brystet. Da de nyankomne kom inn porten ble de øyeblikkelig tatt i skole. Med blodige bandasjer uten stokker eller krykker ble de kommandert å ta oppstilling midt i solsteiken og med nesen mot en husvegg. Fire hjemmefrontkarer med hver sin stenguns ledet torturen, og de stod bak fangene og lekte med sine våpen. Plutselig gikk den ene pistolen løs, og kulen gikk i bakken mellom benene på den ene fangen.

Hjemmefrontkarene diskuterte høylydt om hva en skulle gjøre med pakket. Hjemmefrontlederen uttalte: «Ta dem bak brakkene og skyt dem — det er det greieste.» Til dette svarte en annen av torturistene: «Det er beklagelig at en skal være nødt til å kaste bort ammunisjon på den slags pakk» — og så la han til: «Hvor mange kuler trenger en for å ta livet av en slik rotte — —.»

Disse hånsord ble for meget for frontkjemperen med jernkorset, og til tross for det gapende sår på armstumpen hvor blodet rant av bandasjen voldt ham store smerter, kastet han seg om mot torturistene og sa:

«Først må dere la meg lære dere å håndtere de våpen som dere har fått utlevert, for det er tydelig å se at det kan dere ikke. Forøvrig burde dere — slike karer som dere vil være, vite at en kule til hver av oss i nakken skulle være mere enn nok.»

Etter en lang pine i solsteiken ble de syke og sterkt lidende frontkjempere satt på eneselle — uten å få krykker eller stokker med seg.

mann muligheten av å gjeninntre i sitt arbeid på grunn av et forhold som ikke kan innrømmes i og for seg å ha gjort ham uskikket. Jeg synes det er på høy tid at man tar opp denne etter min mening uheldige og støtende straffeform til revisjon.

Olaf Klingenberg.